

ШІ В БУХГАЛТЕРІЇ: АВТОМАТИЗАЦІЯ, РИЗИКИ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ

Башук Ірина, к.е.н, доцент,
доцент кафедри обліку і бізнес-консалтингу
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
Харків, Україна, iryna.voloshan@hneu.net

Анотація. Досліджено застосування штучного інтелекту у бухгалтерії як інструменту автоматизації облікових процесів, підвищення аналітичного потенціалу та оптимізації фінансових рішень. Розглянуто ключові напрями автоматизації. Проаналізовано основні ризики використання штучного інтелекту. Визначено нові можливості для бухгалтерів, які полягають у стратегічній аналітиці, управлінських консультаціях та цифровій трансформації професії.

Ключові слова: штучний інтелект, бухгалтерський облік, автоматизація обліку, фінансова аналітика, цифрові технології, ризики ШІ.

Стрімкий розвиток цифрових технологій та впровадження штучного інтелекту (ШІ) у бізнес-процеси змінюють традиційне уявлення про професію бухгалтера. Бухгалтерський облік завжди був однією з перших сфер, у якій впроваджувалися технологічні новації. Одним із найбільш перспективних інструментів трансформації цієї сфери є використання штучного інтелекту (ШІ). Його застосування дозволяє автоматизувати значну частину рутинних операцій, підвищити точність обробки даних та оптимізувати процес прийняття управлінських рішень. Якщо раніше основна роль спеціаліста полягала у введенні та контролі облікових даних, то сьогодні автоматизовані системи здатні виконувати більшість рутинних операцій, залишаючи людині функції стратегічного та аналітичного характеру. Впровадження ШІ у бухгалтерію не лише підвищує точність і швидкість облікових процесів, а й створює нові виклики та ризики, що потребують переосмислення професійних компетентностей.

Застосування ШІ також змінює роль бухгалтера в організації. Якщо раніше основна увага приділялася ручній обробці документів та виконанню рутинних операцій, то сьогодні бухгалтер дедалі більше виконує функції аналітика та консультанта. Він контролює правильність роботи автоматизованих систем, інтерпретує результати аналізу даних та бере участь у стратегічному плануванні діяльності підприємства.

Метою дослідження є визначення потенціалу, обмежень і нових можливостей застосування ШІ у бухгалтерській практиці.

Штучний інтелект у бухгалтерському обліку використовується для автоматичного оброблення первинних документів, класифікації фінансових операцій, формування бухгалтерських проводок та підготовки звітності. Системи на основі ШІ здатні аналізувати великі обсяги даних, розпізнавати текст у рахунках, актах чи накладних, а також автоматично переносити інформацію до облікових систем. Це значно скорочує час на введення даних та

мінімізує ризик помилок, пов'язаних із людським фактором.

Важливою перевагою використання ШІ є можливість проведення аналітики в режимі реального часу. Алгоритми машинного навчання можуть виявляти аномалії у фінансових операціях, прогнозувати грошові потоки, оцінювати фінансові ризики та допомагати керівництву підприємства приймати обґрунтовані управлінські рішення. Крім того, інтелектуальні системи можуть автоматично контролювати відповідність операцій вимогам податкового законодавства та внутрішніх політик підприємства.

Використання інтелектуальних систем у цій сфері охоплює декілька ключових напрямів діяльності, які є критично важливими для сучасного управління фінансами підприємства.

1. Обробка первинних документів. Системи на базі ШІ здатні розпізнавати скановані рахунки, накладні, контракти та інші первинні документи, автоматично інтегруючи їхні дані до облікових систем. Такий підхід не лише значно скорочує час обробки документації, а й зменшує ризик людської помилки. Крім того, автоматизація дозволяє стандартизувати введення даних та забезпечує високу точність їхнього обліку, що особливо важливо для великих підприємств із значними обсягами транзакцій.

2. Класифікація операцій. Алгоритми машинного навчання аналізують фінансові транзакції та автоматично формують бухгалтерські проведення відповідно до облікової політики підприємства та чинних нормативних вимог. Використання ШІ у цьому контексті дозволяє швидко обробляти великі масиви даних, виявляти нетипові або аномальні операції та запобігати помилкам, які можуть виникнути через людський фактор.

3. Фінансова аналітика та прогнозування. Інтелектуальні системи здатні моделювати сценарії розвитку бізнесу, аналізувати тенденції у фінансових потоках та виявляти приховані закономірності у великих масивах даних. Це дозволяє прогнозувати доходи, витрати, ліквідність та інші ключові показники ефективності підприємства. Завдяки такому прогнозуванню керівники отримують можливість приймати більш обґрунтовані стратегічні рішення, визначати потенційні ризики та оптимізувати розподіл ресурсів.

4. Контроль ризиків та податкове планування. Інтелектуальні системи аналізують податкові звіти та фінансові операції на предмет невідповідностей, потенційних штрафів, помилок або ризикових транзакцій. Вони можуть автоматично визначати області, що потребують додаткової уваги бухгалтера, і формувати рекомендації щодо мінімізації фінансових та податкових ризиків. Такий підхід підвищує точність звітності, сприяє дотриманню нормативних вимог, зменшує ймовірність порушень та відповідальності підприємства. [1, с. 24; 2].

Отже, використання штучного інтелекту в автоматизації обліку сприяє підвищенню ефективності облікових процесів, скороченню витрат часу та ресурсів, а також покращенню якості фінансової інформації. У перспективі роль ШІ у сфері бухгалтерського обліку лише зростатиме, що вимагатиме від фахівців нових цифрових компетентностей та готовності працювати з інноваційними технологіями.

Загалом, застосування ШІ у бухгалтерії дозволяє значно підвищити ефективність облікових процесів, скоротити час на виконання рутинних операцій та зменшити ймовірність помилок. Водночас воно звільняє фахівців від низки стандартних завдань, надаючи можливість зосередитися на стратегічних аспектах фінансового управління, аналітичній роботі та прийнятті обґрунтованих управлінських рішень. Таким чином, інтеграція ШІ сприяє трансформації професійних функцій бухгалтера, роблячи його роль більш аналітичною та стратегічною, ніж операційною.

Незважаючи на численні переваги, застосування штучного інтелекту в обліку та управлінні пов'язане з низкою потенційних ризиків, які потребують системного підходу до їх оцінки та мінімізації, а саме:

1) алгоритмічні помилки. Однією з основних проблем є ймовірність неправильного функціонування алгоритмів, що може проявлятися у некоректній класифікації фінансових операцій, помилковому розрахунку податків або неправильному обробленні великих масивів даних. Такі помилки здатні призвести до значних фінансових втрат, викривленню звітності та зниження довіри до системи обліку. Крім того, алгоритмічні збої можуть стати джерелом систематичних помилок у довгостроковій перспективі, якщо вони залишаються непоміченими та не коригованими.

2) кібербезпека та конфіденційність. Використання цифрових платформ та ШІ створює додаткові загрози для захисту інформації. Цифрові системи є вразливими до хакерських атак, шкідливого програмного забезпечення, несанкціонованого доступу та випадкового або навмисного витоку даних. У бухгалтерському контексті такі ризики можуть призвести до компрометації конфіденційної фінансової інформації підприємства, що, у свою чергу, впливає на конкурентоспроможність та репутацію організації.

3) залежність від технологій. Надмірна автоматизованість системи та ШІ може спричинити деградацію професійних навичок бухгалтерів. У критичних або нестандартних ситуаціях, коли алгоритм може діяти некоректно, працівники, які втратили практичні навички, можуть виявитися не здатними оперативно та ефективно вирішувати проблеми. Це підкреслює необхідність збереження балансу між технологічною автоматизацією та розвитком компетенцій персоналу.

4) етичні аспекти. Автоматизовані рішення, створені на основі алгоритмів ШІ, не завжди здатні враховувати етичні, соціальні та культурні чинники, які можуть впливати на управлінські рішення та корпоративну відповідальність. Наприклад, автоматизоване скорочення витрат може призвести до непередбачуваних наслідків для співробітників або клієнтів, що потребує додаткового людського контролю та оцінки. [3, с. 443, 4, с. 71]

Важливо зазначити, що, незважаючи на високий рівень автоматизації, відповідальність за результати роботи систем штучного інтелекту залишається за бухгалтером або фінансовим аналітиком. Працівники повинні забезпечувати контроль правильності обробки даних, верифікацію результатів та відповідність облікових записів чинним нормативним та законодавчим вимогам. Такий підхід дозволяє поєднати ефективність технологій із

принципами надійності, прозорості та етичності у бухгалтерській практиці.

Застосування ШІ змінює роль бухгалтера в організації. Якщо раніше основна увага приділялася ручній обробці документів та виконанню рутинних операцій, то сьогодні бухгалтер дедалі більше виконує функції аналітика та консультанта. Він контролює правильність роботи автоматизованих систем, інтерпретує результати аналізу даних та бере участь у стратегічному плануванні діяльності підприємства. Отже, використання штучного інтелекту в автоматизації обліку сприяє підвищенню ефективності облікових процесів, скороченню витрат часу та ресурсів, а також покращенню якості фінансової інформації. У перспективі роль ШІ у сфері бухгалтерського обліку лише зростатиме, що вимагатиме від фахівців нових цифрових компетентностей та готовності працювати з інноваційними технологіями.

У зв'язку з цим виникає закономірне питання: чи може ШІ повністю замінити бухгалтера, чи він стане лише інструментом для підвищення ефективності його роботи? Штучний інтелект уже сьогодні виконує значну частину функцій, які раніше виконували люди, його використання значно підвищує ефективність облікових процесів і допомагає підприємствам швидше отримувати необхідну інформацію для управління.

ШІ здатний замінити рутинні та стандартизовані операції та функції бухгалтера. До таких належать: введення первинних документів; формування стандартних бухгалтерських проводок; підготовка типових звітів; обробка великого обсягу даних; перевірка правильності розрахунків. Ці процеси легко піддаються алгоритмізації, тому програмні системи можуть виконувати їх швидше та з меншою кількістю помилок. Саме тому в багатьох компаніях уже спостерігається тенденція до скорочення часу на виконання рутинних завдань. Частина традиційних функцій бухгалтера переходить до автоматизованих систем.

Враховуючи значні можливості ШІ, повністю замінити бухгалтера він навряд чи зможе. Це пов'язано з кількома важливими факторами.

Перш за все, бухгалтерський облік тісно пов'язаний із законодавством, яке постійно змінюється. Штучний інтелект може аналізувати нормативні документи, однак інтерпретація законодавчих норм часто потребує професійного судження та досвіду фахівця.

Другим важливим аспектом є необхідність прийняття управлінських рішень. Бухгалтер не лише фіксує господарські операції, а й аналізує фінансові результати діяльності підприємства, консультує керівництво та бере участь у плануванні.

Крім того, у багатьох випадках виникають нестандартні ситуації, які не можна передбачити заздалегідь у програмному алгоритмі. У таких випадках саме професійні знання та аналітичне мислення бухгалтера допомагають знайти правильне рішення.

Ще одним важливим фактором є відповідальність. Фінансова звітність підприємства має юридичне значення, тому відповідальність за її достовірність несе конкретна людина. Повністю перекласти цю відповідальність на програму практично неможливо.

Замість повної заміни професії відбувається її трансформація. Сучасний бухгалтер поступово переходить від виконання технічних операцій до виконання більш аналітичних і стратегічних функцій.

Сьогодні від бухгалтера все частіше очікують не лише знань обліку, а й умінь працювати з цифровими технологіями, аналізувати фінансові дані, оцінювати ризики та брати участь у стратегічному розвитку підприємства.

В умовах сьогодення бухгалтер на підприємстві виконує такі ролі:

фінансовий аналітик;

консультант із податкового планування;

спеціаліст із фінансового контролю;

експерт із використання облікових інформаційних систем;

радник керівництва у фінансових питаннях.

Таким чином, професія бухгалтера не зникає, а змінюється відповідно до нових технологічних умов.

Разом з тим, впровадження штучного інтелекту відкриває нові перспективи для професії обліковця: аналітична та стратегічна роль – бухгалтер стає консультантом керівництва, аналізує фінансові дані та формує рекомендації для прийняття рішень; фокус на управлінський облік – автоматизація рутинних операцій звільняє час для прогнозування витрат, планування бюджету та оптимізації ресурсів; цифрові компетентності – зростає важливість навичок роботи з аналітичними платформами, хмарними сервісами та алгоритмами ШІ; підвищення прозорості та достовірності обліку – автоматизовані системи зменшують ймовірність помилок та шахрайських операцій, що підвищує довіру до фінансової звітності. Таким чином, професія бухгалтера трансформується: від виконавця рутинних операцій до стратегічного аналітика та цифрового консультанта.

У зв'язку з розвитком технологій змінюються вимоги до професійних компетентностей бухгалтерів. Серед ключових навичок майбутнього можна виділити:

цифрову грамотність;

вміння працювати з обліковими інформаційними системами;

навички аналізу даних;

знання фінансового планування;

розуміння бізнес-процесів підприємства;

критичне мислення та здатність до прийняття рішень.

Також важливим стає постійне професійне навчання та адаптація до нових технологій.

У найближчі роки використання штучного інтелекту в бухгалтерії лише зростатиме. Очікується подальший розвиток систем автоматичного аналізу фінансових даних, інтеграція облікових програм із банківськими сервісами, податковими платформами та іншими інформаційними системами. Також можливе широке застосування технологій прогнозування фінансових результатів, автоматичного аудиту та контролю фінансових операцій. Однак навіть за таких умов людський фактор залишатиметься важливим елементом облікової системи.

Таким чином, штучний інтелект не є загрозою для професії бухгалтера, а скоріше виступає інструментом її розвитку та поступової трансформації відповідно до вимог сучасної цифрової економіки. Штучний інтелект у бухгалтерії стає не лише засобом автоматизації, а й інструментом підвищення аналітичної та стратегічної цінності фахівця, що дозволяє більш ефективно працювати з великими обсягами даних і формувати якісну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень. Автоматизація рутинних процесів, таких як обробка первинної документації, формування звітності та контроль правильності даних, дозволяє зосередитись на прогнозуванні, плануванні та управлінських консультаціях, що робить бухгалтерію ключовою складовою цифрової трансформації підприємства та підвищує її роль у системі управління.

Разом із новими можливостями виникають ризики, пов'язані з алгоритмічними помилками, безпекою даних та етичними аспектами використання штучного інтелекту. Неправильна інтерпретація даних або збої в алгоритмах можуть призводити до викривлення фінансової інформації, що підкреслює необхідність контролю з боку людини. Успішне впровадження ШІ потребує розвитку цифрових компетентностей, аналітичного мислення та професійної відповідальності бухгалтерів, а також готовності до постійного навчання та адаптації до нових технологічних умов.

У майбутньому бухгалтер буде не лише виконавцем облікових операцій, а й фінансовим аналітиком, консультантом і партнером керівництва підприємства, який бере активну участь у стратегічному управлінні. Тому головним завданням сучасних фахівців є адаптація до нових технологій та розвиток цифрових і аналітичних компетентностей. Таким чином, штучний інтелект не замінить бухгалтера, але змінить характер його роботи, підвищуючи вимоги до професійних знань і навичок. Фахівці, які зможуть ефективно поєднати професійні знання з використанням сучасних технологій, матимуть значні переваги на ринку праці та забезпечать свою конкурентоспроможність у майбутньому.

Список літератури:

1. Тарлопов І. О. Організація бухгалтерського обліку на підприємствах в умовах цифрової економіки. // Інвестиції: практика та досвід. – 2020. – № 17-18. – С. 24–28. DOI: [10.32702/2306-6814.2020.17-18.24](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.17-18.24)
2. Лемішовська, О., Лінинська, В. Бухгалтерський облік в умовах впровадження інформаційних технологій і систем. // Економіка та суспільство. – 2022. – №44. DOI: [10.32782/2524-0072/2022-44-23](https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-23)
3. Реслер М. Вплив цифрової економіки на обліково-аналітичну систему. // Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. – 2024. – Volume 5. – P 441 – 450 . DOI: [10.58423/2786-6742/2024-5-441-450](https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-5-441-450)
4. Безручук С. Л., Грабчук І. Л. Основні концепції впливу цифровізації на якість бухгалтерського обліку. // Економіка, управління та адміністрування. – 2021. – № 4(98). – С. 69-74. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2021-4\(98\)-69-74](https://doi.org/10.26642/ema-2021-4(98)-69-74)